

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De kwetsbaarheid van het CDA voor het populistisch appel

Religieuze waarden vormen geen buffer tegen het populisme en de christendemocratische achterban is niet immuun voor het appel van populistische politici. De toenemende relevantie van ethisch-culturele issues is niet per definitie gunstig voor het CDA. De strategische aanpassing aan de veranderende politieke omgeving heeft het CDA uit het politieke centrum verdreven. Hierdoor is het verschil met andere centrumrechtse partijen verminderd, met als gevolg minder loyale kiezers. Het CDA verliest vooral kiezers aan de VVD en PVV.

door André Krouwel

De auteur is universitair hoofddocent aan de afdeling politicologie van de Vrije Universiteit in Amsterdam en directeur van Kieskompas.

VANAF HET BEGIN VAN DIT MILLENNIUM heeft het Nederlandse partijstelsel een belangrijke transformatie ondergaan. Alle grote politieke stromingen – de christendemocratie, het liberalisme en de sociaaldemocratie – hebben er een radicale opponent op de flanken bij gekregen. Voor de PvdA is dat de SP, die de tanden stevig in het electoraat op de linkerflank heeft gezet. Het liberalisme heeft te maken met populistische concurrentie van de LPF, Trots op Nederland en nu de PVV van Wilders. Het CDA heeft te maken met de fusiepartij ChristenUnie, die een grote aantrekkingskracht uitoefent op het meer evangelische en christelijk-orthodoxe deel van het electoraat. De vraag is of het CDA ook kiezers verliest door de opkomst van populistische partijen. Mijn centrale stelling is dat de christendemocratie slecht bewapend is tegen het populisme, omdat het niet langer een echte ‘catch-all’ volkspartij is die zich duidelijk onderscheidt van het liberalisme.² Door het verwateren van het onderscheid tussen de centrumrechtse partijen in Nederland zijn rechtse kiezers sneller geneigd te switchen tussen de VVD en CDA. Deze verminderde partijloyaliteit en partijbinding maakt even-

eens de kans groter dat potentiële CDA-kiezers sneller overstappen naar populistische partijen.

OPKOMST POPULISME GUNSTIG VOOR CENTRUMRECHTS

Over het algemeen is de opkomst van het rechts-populisme gunstig voor de traditionele centrumrechtse partijen, omdat het meer aandacht vestigt op 'rechtse onderwerpen' (orde en gezag, veiligheid, immigratie en de nationale identiteit) en het politieke discours dus in rechtse richting ombuigt. In Nederland zien we dan ook de laatste jaren dat in kranten en op tv rechtse thema's en rechtse commentatoren en politici steeds meer domineren, ondanks de hardnekkige mythe van een 'linkse kerk' in onze media. In Nederland zijn vanaf het midden van de jaren negentig thema's als immigratie, integratie, veiligheid en ordehandhaving steeds belangrijker geworden in de ogen van kiezers, wat ten koste ging van sociaaleconomische onderwerpen als werkgelegenheid. Er is dus duidelijk sprake van verrechtsing van het politieke debat.

Een radicaler geluid op de rechterflank is ook gunstig voor christendemocraten, omdat het hun de mogelijkheid geeft om gematigd over te komen. Zij kunnen zichzelf immers opstellen als de veilige politieke vluchtheuvel in de strijd tussen de 'linkse multiculti's' en de rechts-populisten. In 2002 speelde het CDA onder Balkenende deze kaart uitstekend, waardoor veel voormalige VVD-stemmers naar het CDA overstapten. Logischerwijze kan een verrechtsing van het debat ook tot een daadwerkelijke verrechtsing in stemgedrag leiden, en dus tot grotere rechtse meerderheden, zodat coalitievorming op rechts makkelijker wordt. In Nederland bestaat een stabiele rechtse meerderheid, maar deze is en blijft vrij klein, dus dit veronderstelde effect is tot nu toe niet al te groot.

RECHTSE VERSPLINTERING

Naast deze mogelijke gunstige effecten zijn er ook risico's op een grotere concurrentie op rechts en meer strijd vanaf de nationalistisch-conservatieve flank. Allereerst is er natuurlijk het gevaar van versplintering op centrumrechts. De opkomst van de LPF en nu de PVV leidt ertoe dat het centrumrechtse politieke speelveld niet langer wordt gedomineerd door het CDA en de VVD. Tot tweemaal toe kwam er na verkiezingen een stevige concurrent op rechts bij, die een flink deel van het rechtse electoraat aansprak. Keer op keer bleken centrumrechtse partijen electoraal het meest last te hebben van de opkomst van rechts-populisten. Het overgrote deel van het linkse electoraat is veel minder geneigd op deze populistische partijen te stemmen.

De opkomst van populistische partijen leidt niet alleen tot rechtse versnippering, maar ook tot interne strijd binnen centrumrechtse partijen. Dit werd allereerst zichtbaar binnen de vvd sinds Bolkestein in de jaren negentig het thema van de immigratie stevig op de politieke agenda zette. Overigens is het niet onbelangrijk te vermelden dat Wilders destijds als fractiemedewerker van Bolkestein nauw betrokken was bij het opstellen van deze anti-immigratieagenda binnen de vvd. Wilders verliet uiteindelijk de vvd omdat deze in zijn ogen niet rechts-conservatief genoeg was. De vvd weigerde zich bijvoorbeeld onomwonden uit te spreken tegen toetreding van Turkije tot de EU. Na de val van het rechtse kabinet van vvd, CDA en D66 in 2006 verdiepte deze ontwrichtende interne strijd zich binnen de vvd. De populaire minister van Immigratie en Integratie Rita Verdonk eiste het partijleiderschap op, ook al had ze de verkiezing daarvoor verloren van Mark Rutte. Ook Verdonk brak met de vvd. Zij startte de nieuwe politieke partij Trots op Nederland, die in de peilingen in 2009 nog op 26 zetels stond. Trots op Nederland ging aan interne strijd ten onder, maar veel rechtse kiezers kwamen niet terug naar de vvd en het CDA. In plaats daarvan zochten deze kiezers politiek onderdak bij de pvv van Wilders, die inmiddels in de peilingen de tweede partij van het land is.

Binnen het CDA heeft de opkomst van de populistische pvv zoals bekend ook tot conflict geleid. Na de vorming van het centrumrechtse minderheidskabinet met gedoogsteun van de pvv zag de CDA-top zich genoodzaakt een speciaal congres te beleggen waar tegenstanders zich onomwonden tegen de koers van de partijtop keerden. In de Tweede Kamerfractie, maar ook in de vele andere bestuurlijke geledingen die het CDA telt, bestaat nog steeds ontevredenheid over deze koers.

POPULISME LEIDT TOT KOERSWISSELING

De opkomst van populistten leidt ten slotte tot een inhoudelijke koerswijziging van de christendemocraten.³ Door de politieke polarisatie komt het CDA steeds meer voor een dilemma te staan: het politieke midden ervaren veel mensen als een zwaktebod. Ze willen uitgesproken standpunten, geen vage compromissen. En dus krijgen meer uitgesproken rechts-conservatieve stemmen binnen het CDA de wind in de zeilen. Het CDA is de laatste jaren stevig naar rechts opgeschoven op de sociaal-economische links-rechtsscheidslijn. Doordat het CDA steeds minder kritisch is over de mogelijk ontwrichtende krachten van de markt, raakt het onderscheid met de liberalen steeds meer uit het zicht. Het eigene van de christendemocratie was dat zij altijd een vergelijk zocht tussen

staat en markt, en het als haar opdracht zag maatschappelijke groepen met uiteenlopende belangen met elkaar te verzoenen. Christendemocraten hebben zich altijd flexibel en sterk pragmatisch opgesteld om sociaaleconomische en religieuze tegenstellingen te overbruggen. Zo werd de christendemocratie als een gematigde politieke beweging aantrekkelijk voor brede groepen kiezers: een echte volkspartij. Het CDA en zijn voorlopers smeedden brede maatschappelijke en politieke bondgenootschappen door het bieden van flinke sociale en financiële compensatie voor de acceptatie van pijnlijke compromissen. Van oudsher was de christendemocratie een brede beweging, diep ingebed in vele maatschappelijke organisaties. Door deze ‘politiek der bemiddeling’ belandde de christendemocratie haast automatisch in het centrum van het politieke spectrum. In de naoorlogse periode hielp men vanuit religieus geïnspireerde denkbeelden mee aan de op- en uitbouw van de verzorgingsstaat, waarbij christendemocraten zich richtten op het ondersteunen van de zwakkeren in de samenleving. Daarnaast hanteerden ze als uitgangspunten ook de eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid. Het christendemocratische sociale model combineerde de bescherming van het traditionele gezin (vanuit het kostwinnersbeginsel) met de acceptatie van de staat als een instrument voor het subsidiair tot stand brengen van sociale rust en harmonie. Dat wil zeggen dat men het maatschappelijk middenveld een grote rol gaf bij de uitvoering van de verzorgingsarrangementen. Daarmee onderscheidden christendemocraten zich van de staatsoriëntatie van sociaaldemocraten en het marktdenken van liberalen. Deze unieke visie is echter aan erosie onderhevig sinds de jaren negentig. Onder Lubbers hield het CDA nog enigszins vast aan de bekende (sociaal-katholieke) politieke centrumkoers, waarbij de verzorgingsstaat gehandhaafd diende te blijven, zij het op een minder genereus niveau; daarna botste deze wens op de sociaaleconomische realiteit. De financieel-economische middelen waarmee de politiek van uitruil en sociale harmonie bekostigd werd, waren eenvoudig niet meer voorhanden. Daarbij ondermijnde een aantal sociale ontwikkelingen zoals secularisatie, veranderende gezinsvormen, de individualisering en de veranderende levenscyclus van burgers de politiek van de uitruil. Voor veel burgers was deze betekenisloos of zelfs onaanvaardbaar geworden. Het CDA probeerde in de jaren negentig het oude gedachtegoed nog wel nieuw leven in te blazen, maar dat vertaalde zich in 1994 en 1998 niet in verkiezingsoverwinningen.

EEN RECHTS-CONSERVATIEVE KOERS

Langzaam maar zeker kwam er binnen de christendemocratie meer steun voor een veel conservatievere koers, mede onder invloed van internationale samenwerking in Europees verband en ideeën die uit de vs overwaaiden.⁴ Het ‘failliet van links’, zichtbaar in de ineenstorting van het communisme,

leidde tot een nieuw elan binnen de christendemocratie. De opbloeiende, assertieve en conservatieve moraliteit in veel westerse landen (met name de Verenigde Staten) kreeg ook in het cda voet aan de grond. In 2002 pleitte oud-premier Van Agt voor de

Voor het cda is de ethisch-culturele dimensie altijd cruciaal geweest

transformatie van het cda in een werkelijk conservatieve partij, en kort daarop deden senator Alphons Dölle en huidig minister Hans Hillen eenzelfde oproep.⁵ Vooral in ethisch-cultureel opzicht werd de politieke agenda danig vernieuwd. Het cda moest weer de partij van de waarden en normen worden. Voor het cda is de ethisch-culturele dimensie altijd cruciaal geweest om zich te onderscheiden. Daar waar liberalen en sociaaldemocraten de erfgenamen van de verlichting zijn, wezen christendemocraten altijd op de fundamentele beperkingen van de mens en de noodzaak tot het behoud van instituties die hun nut door de eeuwen heen hadden bewezen. Onder Balkenende nam het cda afscheid van de multiculturele samenleving, door steeds meer nadruk te leggen op breed gedeelde en diepgewortelde basiswaarden in plaats van op pluriformiteit. De inspiratie werd gezocht bij Amitai Etzioni, die stelt dat hechte sociale verbanden en gemeenschappelijke waarden belangrijker zijn dan formele individuele rechten van burgers. Met deze conservatieve variant van het communitarisme poogde het cda onder Balkenende zowel religieuze als seculiere kiezers aan te spreken die zich zorgen maakten om de sociale cohesie in de samenleving. Het bood het cda ook de kans zich te onderscheiden van het liberale individualisme van de vvd en d66, ware het niet dat binnen de vvd dergelijke geluiden ook te horen waren.

Op sociaaleconomisch terrein bewoog het cda zich stevig in rechtse, neoliberale richting. Het eens zo gewaardeerde maatschappelijk middenveld werd gestaag geprivatiseerd en ‘vermarkt’, ook onder cda-regeringen.⁶ Op papier werd het maatschappelijk middenveld nog wel geprezen, maar in de praktijk werden arbeidsmarktorganisaties, woningbouwverenigingen, onderwijs- en zorginstellingen steeds meer onder de ‘tucht van de markt’ gebracht. Christendemocraten accepteerden ook een steeds verdere erosie van het kostwinnersbeginsel, ten gunste van een meer individualistische benadering van verantwoordelijkheden. In plaats van bescherming van sociale zekerheid en

armoedebestrijding kwam het creëren van gelijke kansen centraal te staan. Het CDA nam ook steeds meer afstand van de christelijke vakbonden. Christendemocraten benadrukten niet langer de noodzaak van de sociale regulering van het kapitalisme. Hierdoor is het onderscheid tussen christendemocraten en liberalen bijkans verdwenen, hetgeen de belangrijkste reden is dat zoveel centrumrechtse kiezers zo eenvoudig kunnen overstappen van CDA naar VVD en omgekeerd.

DE KWETSBAARHEID VAN HET CDA

De toegenomen ideologische convergentie tussen christendemocraten en liberalen maakt het CDA kwetsbaar voor verlies van kiezers aan VVD en PVV. Omdat het CDA steeds meer de unieke positie in het politieke midden opgeeft, wordt de partij een kopie van de liberale VVD of van de niet-liberale PVV. De kans is dan groot dat kiezers liever het origineel kiezen. Empirisch onderzoek laat deze kwetsbaarheid van het CDA duidelijk zien.

Als we kijken naar potentiële CDA-stemmers,⁷ dan zien we dat er een grote kans bestaat op het overstappen naar VVD of PVV. Veel Nederlanders geven een hoge stemkans aan meerdere partijen en in tabel 1 zien we duidelijk dat vooral rechtse partijen kwetsbaar zijn voor stemmenverlies aan de PVV. Weliswaar is het CDA van alle rechtse partijen het minst kwetsbaar, maar bij de Europese verkiezingen overwoog toch 15 procent van de potentiële CDA-kiezers naar de PVV over te stappen, en bij de Tweede Kamerverkiezingen was dat 12 procent. Van de ruim 128.000 CDA-stemmers die het Kieskompas gebruikten was dat zelfs 24 procent.

TABEL 1. STEMKANS VOOR PVV VAN KIEZERS PER PARTIJVOORKEUR (BRON: EES, 2009; NKO, 2010; KIESKOMPAS TWEDE KAMERVERKIEZINGEN 2010).

Uiteindelijke stemkeuze	% met hoge stemkans voor PVV (PTV 6-10)		
	Europese verkiezingen 2009 (EES)	Tweede Kamer 2010 (NKO)	Tweede Kamerverkiezingen 2010 (Kieskompas)
Trots op Nederland	79,3	-	82,5
Partij voor de Dieren	24,3	-	54,5
VVD	24,2	29,1	34,2
SGP	18,6	-	35,0
CDA	14,5	11,8	23,9
CU	12,9	4,3	17,8
PvdA	9,5	7,2	8,4
SP	8,3	20,7	14,5
D66	7,4	8,0	12,0
GroenLinks	7,0	3,5	7,9

Uit alle analyses blijkt dat de vvd kwetsbaarder is voor concurrentie van de pvv dan het cda: een kwart tot een derde van de vvd-stemmers geeft een hoge stemkans aan de pvv. Ook overweegt één op de vijf sgp-stemmers om op de pvv te stemmen. Duidelijk is te zien dat naarmate partijen linkser zijn, zij beter bestand zijn tegen de concurrentie van Wilders. Hoewel de vvd en de sgp dus kwetsbaarder zijn voor competitie van de pvv, is het cda zeker niet immuun voor het populistisch appel van Wilders.

In tabel 2 kunnen we zien dat Wilders de meeste stemmen won van kiezers die in 2006 thuisbleven of al op de pvv stemden. Maar grote winst kwam ook van de drie grote partijen (vvd, cda en PvdA) en voormalige sp- en lpf-stemmers. Ruim 10 procent van de pvv-stemmers bestond uit kiezers die in 2006 nog op het cda stemden.

TABEL 2. WAAR KWAMEN DE STEMMEN VOOR WILDERS VANDAAN (PARTIJKEUZE 2006)? (BRON: NATIONAAL KIEZERSONDERZOEK, 2010).

<i>Partij gestemd in 2006</i>	<i>Percentage van totaal van pvv in 2010</i>
PVV	14,9
VVD	13,3
CDA	10,4
PvdA	10,0
SP	8,7
LPF	6,2
ChristenUnie	1,2
Partij voor de Dieren	0,8
D66	0,8
GroenLinks	0,4
EénNL	0,4
Partij voor Nederland (Nawijn)	0,4
Weet niet meer	5,8
Niet gestemd	26,6
Totaal	100,0

Het grootste probleem van de christendemocraten lijkt dus niet zozeer de directe overstap naar cda-kiezers naar de pvv, maar het feit dat de pvv de competitie tussen partijen op de rechterflank heeft veranderd. cda-kiezers stromen indirect weg via de vvd. Dat werkt ongeveer zo: de vvd is zeer kwetsbaar voor concurrentie van populistische anti-immigratiepartijen en dat leidt tot afsplitsingen (zowel Wilders' pvv als Verdonks Trots op Nederland). Om de kluit bij elkaar te houden slaat de vvd een steeds hardere rechts-conservatieve toon aan in het politieke debat, vooral als het integratie, immigratie en veiligheid betreft. Het cda gaat daar steeds verder in mee, waardoor de focus komt te liggen bij de strijd tussen pvv en vvd. Het

CDA stelt er geen eigen geluid tegenover en het onderscheid tussen de drie rechtse partijen wordt voor veel kiezers onduidelijk. Hierdoor ontstaan tussen het CDA en de VVD steeds grotere stromen kiezers die per verkiezing overstappen. In 2010 stemde nog maar 42 procent van de kiezers die het CDA in 2006 hadden gesteund opnieuw op het CDA. Ruim zeventien procent van de voormalige CDA-kiezers stapte over naar de VVD, ofwel één van elke zes kiezers die overliepen naar de liberalen. Met als gevolg dat het CDA ongeveer zeven zetels kwijtraakte aan de VVD, terwijl de PVV ‘slechts’ drie zetels van het CDA afpakte.⁸ De VVD is dus een veel grotere bedreiging voor het CDA dan de PVV. Vooral in het zuiden van het land en in de grote steden boekte de VVD grote successen ten koste van het CDA.

Hoe kan het CDA ontsnappen aan deze rechts-populistische fuik? Allereerst door een eigenstandige positie op rechts te krijgen en issues op de dominante culturele dimensie te claimen. Kortom: weer profiel krijgen op onderwerpen waar men het CDA op herkent. Het is maar zeer de vraag of dat lukt in een kabinet samen met de PVV. Echter, in de oppositie zou de partij nog minder zichtbaar zijn geweest. Het CDA heeft een mogelijke troef in handen doordat ‘mediakanon’ Gerd Leers op het ministerie van Immigratie en Asiel zit. Wanneer het CDA erin slaagt een eigen gezicht op dit belangrijke beleidsterrein te ontwikkelen dat afwijkt van Wilders’ anti-islamretoriek, dan kunnen veel potentiële CDA-kiezers wellicht worden teruggewonnen. Maar een risico is er ook: door deelname aan dit kabinet dreigt het CDA zijn traditionele brugfunctie tussen links en rechts kwijt te raken en nestelt de partij zich voorgoed in het rechtse blok onder leiding van rechts-conservatieven als Verhagen, Van Haersma Buma en Hillen. Daardoor kunnen kiezers weglopen die voorheen op het CDA stemden vanwege de gematigde rechtse koers die men oorspronkelijk had en de stabiliteit en continuïteit die het CDA belichaamde in het Nederlandse politieke stelsel. Als dit kabinet voortijdig sneuvelt of bezwijkt aan interne onenigheid, dan komt het CDA zonder duidelijke inhoudelijke koers, zonder duidelijke leider en met een beschadigd imago terecht in een nieuwe verkiezingsstrijd. Dat zal de CDA-top te allen tijde willen voorkomen.

Noten

- 1 H. Kriesi, E. Grande, R. Lachat, M. Dolezal, S. Bornschieer en T. Frey, ‘Globalization and the transformation of the national political space. Six European countries compared’, *European Journal of Political Research* 45 (2006), nr. 6, pp. 921-956.
- 2 A. Krouwel, ‘Het CDA als catch-all

partij?’, in: Kees van Kersbergen, Paul Lucardie en Hans Martien Ten Napel (red.), *Geloven in macht. De christen-democratie in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1993, pp. 61-77.

- 3 K. van Kersbergen en A. Krouwel, ‘A double edged sword! The Dutch centre-right and the “foreigners issue”’, *Journal of European Public Policy* 15 (2008), nr. 3, pp. 398-414.

- 4 Zie Paul Lucardie, 'Paradise lost, paradise regained? Christian democracy in the Netherlands', in: S. Van Hecke en E. Gerard (red.), *Christian Democratic parties in Europe since the end of the Cold War*. Leuven: Leuven University Press, 2004, pp. 158-178; K. van Kersbergen en A. Krouwel, 'De slalom van het CDA', in: *Verloren slag. De PvdA en de verkiezingen van november 2006*. Amsterdam: Mets & Schilt/Wiardi Beckman Stichting, 2007, pp. 165-185; P. Lucardie, 'De ideologie van het CDA. Een conservatief democratisch appèl?', in: Van Kersbergen e.a. 1993, pp. 40-53; H.-M. ten Napel, 'Christian Democracy in the Netherlands', in: Emiel Lamberts (red.), *Christian Democracy in the European Union 1945-1995*. Leuven: KADOC, 1997; H.-M. ten Napel, 'Hoe rechts is het CDA? Christendemocraten gaan mee met de tijdgeest', *Nationaal Archief/Actueel*, 2010, p.7.
- 5 A.A.M. van Agt, 'Hoogste tijd voor conservatisme', *Christen Democratische Verkenningen*, 2002, nr. 5, pp. 12-22; A. Dölle, 'CDA behoeft ondertitel "sociaal conservatief"', *Christen Democratische Verkenningen*, 2003, nr. 2, p. 76. Zie ook B.J. Spruyt, 'Balkenende maakt debat over waarden onnodig ingewikkeld', *NRC Handelsblad*, 14 november 2002; M. van Houten, 'De C van Conservatief', *Trouw*, 24 juli 2003.
- 6 Lucardie 1993; Ten Napel 1997; Van Kersbergen & Krouwel 2007, pp. 171-173.
- 7 Deze kiezers onderscheiden we door de zogeheten stemkansvraag, waarbij van iedere partij gevraagd wordt wat de kans is dat men er ooit op zal stemmen. Hiermee kunnen we zien tussen welke partijen een kiezer twijfelt en waarnaar hij mogelijk kan overstappen.
- 8 Synovate exitpoll Tweede Kamerverkiezingen 2010 en National Kiezersonderzoek data Tweede Kamerverkiezingen 2010.